

**Justiitsministeerium
Sotsiaalministeerium**

Ettepanekud inimkaubanduse ja naistevastase vägivalda vastase strateegia koostamiseks

Eesti Naisteühenduste Ümarlaua, MTÜde Eluliin, Living for Tomorrow ja Eesti Naiste Varjupaikade Liidu poolt (koond, tutvustatud Justiitsministeeriumis toimunud töökoosolekul 14.09.2009)

16.09.2009

Saadame teile koondatuna omapoolsed ettepanekud kavandatava erinevate haavatavate sihtgruppide kaitseks mõeldud strateegia meetmete ja struktuuri osas ja ootame nende kohta tagasisidet.

Tegemist on ohvreid abistavate organisatsioonide koostöös põhjalikult läbi arutatud miinimumpaketiga, millest mingi osa kõrvalejätmine kahjustaks tõsiselt kogu kavandatava strateegia tulemuslikkust.

Oleme suurema osa neist esitanud juba oma varasemates kirjades ja töökoosolekutel, kuid pole saanud üheselt mõistetavat ja põhjendatud tagasisidet, kas neid strateegia koostamisel arvestatakse või mitte.

Seetõttu palume teilt seekord kirjalikku vastust, samuti soovime näha strateegia koostamise ettepaneku lõplikku varianti enne selle saatmist valitsuse istungile otsustamiseks.

Naistevastase vägivalda vastased esmavajalikud meetmed

Ennetusmeetmed :

1. Tõsta avalikkuse teadlikkust ning harida lapsi ning noori, lülitades soolise võrdõiguslikkuse ja inimõiguste, sealhulgas naiste inimõiguste temaatika erinevate kooliastmete õppekavadesse ja õpetada kõiki pedagooge integreerima soolist võrdõiguslikkust õppeprotsessi, sh alushariduses.

1.1 Tuleb tagada, et nii poisid kui tüdrukud saaksid sellise alus- ja põhihariduse, kus neile ei suruta peale sotsiaalseid ja kultuurilisi stereotüüpe, eelarvamusi ning sugupoolte traditsioonilisi rolle ning kus neile õpetatakse enesekehtestamise ja konfliktilahenduse oskusi.

1.2 Juurutada koolides seksuaalharidusprogrammi, mis seab esiplaanile soolise võrdõiguslikkuse ning vastastikuse austuse.

1.3 Korraldada teavituskampaaniaid, võitlemaks ühiskonnas levinud sooliste stereotüüpidega, sealhulgas naistevastast vägivalda õigustavate hoiakutega.

Ohvriabi:

2. Korraldada kõigi naistevastase vägivalda ohvritega tegelevate spetsialistide eriväljaõpe, tagades inimõiguste, soolise võrdõiguslikkuse ja spetsiifiliselt naistevastase vägivalda teemade lülitamise nii juristide, politseinike, sotsiaaltöötajate, meedikute, psühholoogide, pedagoogide kui kõigi teiste vägivalda ohvrite ja vägivallatsejatega kokku puutuvate spetsialistide baaskoolitusse ja täiendkoolitusse.

3. Tagada naistevastase vägivalda ohvritele mõeldud tugi- ja abistruktuuride jätkusuutlik toimimine ja areng, mis tagaksid kogu riigi ulatuses ohvritele maksimaalse turvalisuse ja kaitse ning aitaksid vältida naiste teistkordset ohvristamist. See puudutab nii perevägivalda ohvreid kui seksuaalvägivalda ja inimkaubitsemise ohvriks langenud naisi.

3.1 Olemasolevate spetsialiseeritud naiste varjupaikade ja kriisikeskuste võrgustik (9 naiste varjupaika) tuleb laiendada kõigisse maakondadesse ja tagada riigi poolt selle toimimiseks, sh töötajate supervisiooniks ja täiendkoolituseks vajalikud ressursid. Seejuures tuleks järgida Euroopa Nõukogu soovitusi, mille kohaselt on vajalik tagada minimaalselt üks koht naiste varjupaigas iga 7500 elaniku kohta.

3.2 Tagada tasuta anonüümse tugitelefoni 1492 teenuse ööpäevaringne kättesaadavus naistevastase vägivalda ohvritele ja inimestele, kes sellise vägivallaga kokku puutuvad või keda vägivald ähvardab

Õigus:

4. Kohandada kriminaal- ja tsiviilõigust, sealhulgas kohtumenetlust, et tagada ohvrile kiire ja tõhus esmane kaitse ning samuti ohvri õiguste igakülgne kaitse menetlusprotsessis, selleks:

4.1 Anda politseile õigus vägivallatseja koheseks kodust eemaldamiseks perevägivalda juhtumite puhul (Austria mudel).

4.2 Vajalik on sätestada lähenemiskeeld, mis tagab faktilise, mitte aga *de jure* kaitse naistevastase vägivalga ohvritele. Lähenemiskeeldu reaalne abi hetkel on Eestis puudulik, kuna vastavalt Kriminaalmenetluse seadustikule võimaldatud lähenemiskeeld ei toimi tõkendina.

4.3 Täpsustada perekonnaseadust, et välistada laste elukoha määramisel olukordi, kus vägivald naise vastu jätkub lastega kohtumise või nende hooldamise sildi all. Abielulahutusega ja laste hooldusõigusega seotud kohtumenetlustes tuleb vältida naiste diskrimineerimist.

4.4 Luua vägivalga ohvritele kompensatsiooni mehhanismid, milleks vajalikud ressursid tuleksid esialgu riigilt, kes nõuab need hiljem sisse vägivallatsejalt.

Ohvrid vajavad koheseid hüvitus- ja kaitsevahendeid, mis tagaksid nende turvalisuse. Oluline on see nii perevägivalga kui inimkaubanduse juhtumite puhul, kus ohver vajab kohest hüvitist vältimaks sõltumist vägivalga toimepanijast.

4.5 Tuleb tagada vägivalga ohvrile riigi poolt finantseeritud kvaliteetne õigusabi, kusjuures ohver saab valida esindaja ise.

4.6 Tuleb tagada juhul, kui kohtus tunnistamine võib mõjuda kahjulikult ohvri psüühikale (aga vägivalga, eriti seksuaalvägivalga juhtumite puhul on see enamasti nii), ohvrile võimalus mitte kohtusse ilmuda ning kasutada eelnevalt salvestatud materjale või videokonverentsi.

4.7 Tuleb kaaluda eraldi perevägivalga kui kuriteo koosseisu sätestamist, kuna peresisese vägivalga puhul on iseloomulik vägivallategude kordumine pika aja jooksul, nende järjest suurenev sagedus ja järjest tõsisemaks muutuv iseloom, mida on aga äärmiselt keerukas tõendada. Eraldi kuriteo koosseisu sätestamine aitab tagada efektiivsemaid õiguslikke meetmeid naistevastase vägivalga vastu võitlemisel.

5. Käivitada naistevastase vägivalga vastu võitlemiseks inimkaubanduse vastase võrgustikuga analoogne võrgustik, kus võrdsel positsioonil oleksid esindatud nii ohvreid abistavad kui neid esindavad MTÜd, riigiasutused ja teadusasutused, ning tagada selle toimimiseks vajalikud ressursid. Nimetatud võrgustikule saaks anda ametlikud volitused naistevastase strateegia elluviimist jälgida ja esitada selle täiendamiseks ettepanekuid valitsusele.

Inimkaubanduse vastased esmavajalikud meetmed

1. Ennetus:

1.1. Pidev koolituste korraldamine noortele (gümnaasiumid ja kutseharidus) ja täiskasvanutele (ennekõike õpetajad, sotsiaaltöötajad, psühholoogid ning teised erinevate valdkondade spetsialistid)

1.2. Inimkaubanduse teema lülitamine üldharidus- ja kutsekoolide õppeprogrammidesse,

1.3. Nõudluse piiramise meetmete väljatöötamine ja neile juriidilise jõu andmine.

1.4. Regulaarsed nõudluse vastased ja inimkaubandust ennetavad ja hoiatavad (nt. tööjõu liikumise puhul laiemalt inimeste õigustest tööturul: ohud, võimalused. Potentsiaalsed IK ohvrid) kampaaniad.

1.5. Inimkaubanduse ennetamise ja ohvrite abistamise Hotline jätkusuutliku töö tagamine.

1.6. Tugeva koostöö loomine õigusorganite ja MTÜ-de kui abiandvate organisatsioonide vahel (ühised koolitused ja kaasamine)

1.7. Kindlapiirilistele spetsialistide gruppidele suunatud teavitus- ja koolitusmaterjalide koostamine ning üritused.

1.8. Koostöö meedia ja avalikkuse esindajatega hõlmamaks kultuuri, kogukonna ja keeletaustalt erinevaid inimgrupe ohvrite tuvastamiseks ja abistamiseks

1.9. Monitooringu ja infosüsteemi loomine spetsialistidele uute värbamis- ja manipulatsiooni meetodite avastamiseks ja kiireks avalikkuse teavitamiseks.

2. Ohvriabi:

2.1. Olemasoleva Inimkaubanduse vastase koostöövõrgustiku tegevuse toetamine, tugevdamine ja koostöösuhte tihendamine.

2.2. Potentsiaalselt inimkaubanduse ohvritega tegelevate spetsialistide eriväljaõppe korraldamine, tagades inimõiguste ja spetsiifiliselt inimkaubanduse teema lülitamise nii juristide, politseinike, sotsiaaltöötajate, meedikute, psühholoogide, pedagoogide kui kõigi teiste vägivalga ohvrite ja vägivallatsejatega kokku puutuvate spetsialistide baaskoolitusse ja täiendkoolitusse.

2.3. Praeguseks loodud inimkaubanduse ohvreid abistava süsteemi jätkusuutliku töö (MTÜ Eluliin keskused Atoll ja Vega, MTÜ Asalea, naiste varjupaigad) tagamine

2.4. Inimkaubandusohvritele pädeva juriidilise abi ja esindatuse tagamine.

2.5. Koostöömodelite loomine ja rakendamine inimkaubandusohvri abistamiseks ja tema turvalisuse tagamiseks kohtuprotsesside ajal ja peale seda. Abistava personali turvalisuse tagamine.

2.6 Koostöömodelite loomine ja rakendamine inimkaubanduse kahtluse korral nii Eesti riigis viibivate välismaalaste ja välismaal viibivate Eestist pärit inimeste suhtes.

2.7 Sekkumismeetodite ja rakenduste leidmine siseriikliku inimkaubanduse piiramiseks.

2.8 Siseriiklikust inimkaubandusest tulenevate inim- ja materiaalsete kahjude hindamine. Kahjude hindamise meetodika aluste väljatöötamine.

2.9 Kindlapiirilistele spetsialistide gruppidele suunatud teavitus- ja koolitusmaterjalid ning üritused.

3. Õigus:

3.1 Sätestada kiiresti inimkaubandus eraldi kuriteokooresseisuna vastavalt rahvusvahelistele lepetele, muuta ka ohvriabiseadust viisil, mis lihtsustaks inimkaubanduse ohvritel hüvitiste ja toetuste taotlemist läbi ohvriabisüsteemi.

3.2 Muuta seksuaalteenuste ost Rootsi, Norra ja Islandi eeskujul karistatavaks. Eesti tingimustes võiks esimese etapina kaaluda selle tegevuse sätestamist väärteona, et anda ühiskonnale signaal lubamatusest osta inimolendit.

3.3 Luua ohvritele kompensatsiooni mehhanismid, milleks vajalikud ressursid tuleksid esialgu riigilt, kes nõuab need hiljem sisse kaubitsejalt. Ohvrid vajavad koheseid hüvitus- ja kaitsevahendeid, mis tagaksid nende turvalisuse. Oluline on see nii perevägivalda kui inimkaubanduse juhtumite puhul, kus ohver vajab kohest hüvitist vältimaks sõltumist vägivalda toimepanijast.

3.4. Tuleb tagada vägivalda ohvrile riigi poolt finantseeritud kvaliteetne õigusabi, kusjuures ohver saab valida esindaja ise.

3.5. Tuleb tagada juhul, kui kohtus tunnistamine võib mõjuda kahjulikult ohvri psüühikale, talle võimalus mitte kohtusse ilmuda ning kasutada eelnevalt salvestatud materjale või videokonverentsi.

Arengukava struktuur

1. Arengukava esialgset pealkirja tuleb muuta

2. Struktureerida arengukava 4 osaks:

2.1 laste poolt toime pandud kuritegevus;

2.2 lastevastane vägivald (sh koolivägivald, netivägivald, perevägivald, seksuaalvägivald, vägivald meedias jne...);

2.3 naistevastane vägivald (sh perevägivald, seksuaalvägivald, majanduslik vägivald jne);

2.4 inimkaubandus (arvestades kõiki selle liike)

3. Moodustada vastavalt 4 eraldi töögruppi, mida juhiksid koos justiitsministeeriumi ja MTÜde poolne esindaja+ ekspert (vastavalt Põhja-ja Baltimaade pilootprojekti kogemusele toimib see mudel väga hästi)

4. Peale arengukava valmimist peaksid 4 töögruppi jätkama tööd koostöövõrgustikuna, nagu toimib inimkaubanduse vastane võrgustik. Selleks tuleb planeerida vajalikud ressursid.

Sirle Blumberg

MTÜ Living for Tomorrow juhatuse liige

sirle@lft.ee , 5287376

Eda Mölder

MTÜ Eluliin juhatuse liige

eda.molder@mail.ee, 5219762

Eha Reitelmann

Eesti Naisteühenduste Ümarlaura peasekretär

Eesti Naiste Varjupaikade Liidu juhatuse liige

eha.reitelmann@gmail.com , 5265927